

GUIA DOCENT
Geografia de la ciutat contemporània
CURS 2013-14

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	Geografia de la ciutat contemporània
Codi	100081 Grau d'Humanitats / Grau de Geografia i ordenació del territori
Crèdits ECTS	6 assignatura optativa
Curs i període en el que s'imparteix	quart curs; primer semestre
Horari	dimarts i dijous, 11h30 – 13h
Lloc on s'imparteix	Facultat de Filosofia i Lletres
Llengües	català

Professor/a de contacte

Nom professor/a	Abel Albet i Mas
Departament	Geografia
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B9 / 1050 (Facultat de Filosofia i Lletres)
Telèfon	935811577; 935811527
e-mail	abel.albet@uab.cat
Horari d'atenció	dimarts i dijous de 9h a 10h

2. Equip docent

Nom professor/a	Abel Albet i Mas
Departament	Geografia
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B9 / 1050 (Facultat de Filosofia i Lletres)
Telèfon	935811577; 935811527
e-mail	abel.albet@uab.cat
Horari de tutories	dimarts i dijous de 9h a 10h

Prerequisits

Es requereix el compromís d'assistir de manera habitual a les sessions de classe i de participar-hi activament. Per poder seguir l'assignatura es requereix poder llegir textos en anglès, francès i italià.

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

L'assignatura constitueix una introducció a l'estudi de la ciutat contemporània com a centre neuràlgic de les dinàmiques polítiques, econòmiques, socials i culturals de la societat actual, cada vegada més urbanitzada. Des de la visió de les ciències socials i humanes, s'exposa el procés mundial d'urbanització i les problemàtiques que planteja. Es ressalten els moments més significatius en la història recent de les transformacions urbanes amb l'explicació de casos concrets. S'analitzen les diferents concepcions de la ciutat en el pensament social i les principals tendències de l'urbanisme a Europa i Nordamèrica així com, més somerament, al món dit "subdesenvolupat". S'aborda la relació entre ciutat i cultura des de diversos àmbits: la nova realitat social multicultural, el paper de la cultura en la requalificació urbana i la relació entre ciutat, literatura i cinema.

Es busca aprendre a:

- llegir els canvis que s'estan produint en la ciutat, entesa com a una realitat heretada en constant procés de construcció;
- entendre la ciutat com el resultat de l'actuació de diferents agents socials, cadascun d'ells perseguint diferents interessos polítics, socials i econòmics, enmarcats en contextos culturals canviants segons les dinàmiques de cada moment històric;
- interpretar les diverses dimensions de la realitat urbana en el nou escenari de la globalització, que potencia el paper de les ciutats com a gestores de l'economia mundial a la vegada que accentua les seves problemàtiques socials i culturals internes;
- construir una mirada crítica sobre el fet urbà, entesa com: un compromís ètic i un posicionament polític davant les injustícies, desequilibris i desigualtats que es donen a la ciutat contemporània; una implicació social en la transformació de la ciutat, en tant que ciutadans i en tant que científics; una capacitat de generar un discurs crític i propi davant la realitat urbana, i davant els discursos externs i dominants.

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Comunicació escrita	- organitzar i redactar textos escrits d'una manera clara, correcta i apropiada a cada circumstància.
Comunicació oral	- expressar-se de forma adequada, eficaç i lingüísticament correcta en diferents situacions formals de tipus oral (lectures, conferències, presentacions diverses, exposicions en diferents àmbits, etc.). - dominar i identificar els recursos persuasius que intervenen en els diferents discursos. Domini de l'eficàcia expressiva i la pràctica dels procediments argumentals i textuais.
Anàlisi i síntesi	- explicar les relacions territorials que tenen lloc a les ciutats: a les diferents escales i àmbits; amb la interrelació amb el medi i amb la realitat social, política, econòmica i cultural; amb la combinació de la dimensió temporal. - utilitzar la informació geogràfica com instrument d'interpretació del territori urbà. - explicar els aspectes de l'actualitat urbana en els mitjans de comunicació.
Creativitat	- expressar una sensibilitat creativa interpretant la ciutat contemporània a través de les arts (cinema, literatura, etc.). - interpretar i valorar els paisatges urbans.
Transversalitat	- mostrar comprensió espacial envers els fenòmens històrics, econòmics, culturals i socials que tenen la ciutat com protagonista actiu o passiu. - visió dels problemes territorials de manera integrada, combinant l'enfocament general amb l'especialitzat, l'escala local amb la global.

	- disposició i habilitat per a treballar en grup (interdisciplinar, intercultural, internacional).
Compromís ètic	- compromís ètic davant les injustícies, desequilibris i desigualtats que es donen a la ciutat contemporània. - posicionament polític davant actituds, principis i iniciatives espacials que es donen en relació a la ciutat. - implicació social en la transformació de la ciutat, en tant que ciutadans i en tant que científics. - capacitat de generar un discurs crític i propi davant la realitat urbana, i davant els discursos externs i dominants.
Aprenentatge autònom	- saber treballar amb esforç personal. - gestionar eficientment el temps disponible de manera realista. - mostrar coneixement dels mecanismes d'accés a la documentació i a la informació per al treball personal. - desenvolupar l'autocrítica i la iniciativa personal.

6.- Continguts de l'assignatura

Programa (molt) orientatiu:

A: CARRERS

Estructura i configuració de l'espai urbà

- La ciutat: una reflexió sobre el fenomen urbà contemporani
- La ciutat en el pensament social.
- La ciutat, producte social. Els agents socials urbans
- L'acceleració urbana del món contemporani

La ciutat del segle XIX: reforma social i orígens de l'urbanisme modern

- Europa: industrialització i urbanització; l'emergència de les grans ciutats
- La qüestió social urbana i els orígens de l'urbanisme modern
- Utopies urbanes. La ciutat jardí
- Ciutat i modernitat. Ciutat i literatura

La ciutat del segle XX: entre el suburbi i el ghetto

- De la ciutat-fàbrica a la metròpoli terciària
- Les transformacions urbanes a Europa. El moviment racionalista i la urbanística reformista
- L'experiència nord-americana: la creació de la ciutat suburbana
- Ciutat i cinema

La ciutat postmoderna: cultura, representació, diferència

- La revolució informacional i el capitalisme tardà: el renovat protagonisme de les ciutats i la seva lògica productiva i locacional
- Globalització i formació d'un sistema mundial de ciutats. Ciutats grans, grans ciutats, ciutats globals
- La creixent complexitat de l'espai urbà postindustrial: de la ciutat compacta a la urbanització dispersa
- La cultura urbanística actual i les polítiques de renovació urbana. Arquitectura i forma urbana
- Ciutat i especulació immobiliària. Competència i competitivitat entre ciutats
- La ciutat als països dits "subdesenvolupats"
- Ciutat i música

Els escenaris de la ciutat contemporània

- La polarització social urbana. La ciutat dual
- Els espais de la ciutat dual: àrees de sobrecentralitat; perifèries degradades; ghettos ètnics; gentrificació elitista; comunitats tancades
- La ciutat espectacle: oci, cultura, consum. Ciutats en venda, màrketing urbà (museus, turisme, centres comercials)
- La ciutat hiperreal; la ciutat disneyficada; la ciutat tematisada. La memòria de la ciutat
- La ciutat sostenible: la crisi ambiental

- Espai públic i ciutadania. Híbridesa i multiculturalisme
- La ciutat rebel
- Ciutat i graffiti

B: NOMS

- Karl Marx & Fredrich Engels; Henri Lefebvre; Walter Benjamin; Manuel Castells; Guy Debord; David Harvey; Edward Soja; Doreen Massey; Francesco Indovina.

C: RELACIONS

- Comunitat i convivència: les relacions socials a la ciutat
- Els espais de la diferència, de la divisió i de l'exclusió
- Les polítiques a l'espai urbà: moviments socials urbans i espai públic
- Capital i cultura: gentrificació la ciutat
- Relats urbans: la subjectivitat a la ciutat
- Construïnt els territoris urbans: cultures urbanes i estratègies espacials
- Planificació urbanística, plans estratègics, projectes urbans

El programa definitiu i efectivament vàlid de l'assignatura es repartirà durant la primera sessió de classe del curs

7.- Metodologia docent i activitats formatives

Les classes són "teòriques" (exposició per part del professor) i "pràctiques" (lectures, visualització de pel·lícules, debats en fòrum, realització de pràctiques, etc.).

Al Campus Virtual de la UAB s'hi localitza documentació i informació imprescindible per al desenvolupament de l'assignatura, tant pel que fa als aspectes organitzatius de l'assignatura com en relació als continguts temàtics de la mateixa. És important que hi tingueu accés sovint.

Estratègies d'ensenyament-aprenentatge desenvolupades pel professor:

- docència en classes magistrals;
- organització de les sessions de fòrum i debat;
- impartició de sessions de pràctiques;
- proposta i guiatge en lectures obligatòries;
- tutories dels treballs;
- desenvolupament de casos;
- eventualment, participació de conferenciants externs;
- eventualment, sortides de camp i visites a exposicions;

Activitats que realitzen els alumnes:

- assistència ineludible a les sessions de classe;
- participació necessària en les sessions de fòrum i debat;
- participació necessària en les sessions de pràctiques;
- assistència a les eventuais sortides de camp i les visites a exposicions;
- desenvolupament d'un assaig breu (escrit, individual, tutoritzat pel professor) sobre una temàtica urbana;
- desenvolupament d'un assaig breu (escrit, individual, tutoritzat pel professor) creatiu, a partir de la relació d'algunes arts (cinema, literatura, etc.) amb la ciutat;
- preparació i presentació pública (oral, en grup, tutoritzat pel professor) d'un fòrum de debat sobre una temàtica urbana;
- realització d'una prova escrita i/o oral.

8.- Avaluació

- *Fòrum-debat sobre una problemàtica urbana*. Treball col·lectiu dirigit per dos ponents. La data de realització de cada fòrum-debat serà acordada durant la segona sessió de classe; un cop presentada la ponència, els ponents tindran una setmana per entregar-la en format escrit o gràfic (improrrogable) [Es valorarà la preparació, la realització i la presentació oral –en grup– del fòrum de debat; l'expressió oral correcta i adequada; el maneig de bibliografia; la feina en equip; l'assistència a les tutories prèvies; la presentació escrita i gràfica dels resultats. Suposa el 25 % de la nota final].
- *Assaig breu, creatiu* (escrit, individual). Data límit d'entrega: gener de 2014 (improrrogable) [Es valorarà l'expressió adequada, la coherència en el desenvolupament, el maneig de bibliografia, l'originalitat, etc. Suposa un 25 % de la nota final].
- *Prova individual*. gener de 2014 [Es valorarà el nivell d'assimilació de coneixements, la capacitat d'anàlisi, de síntesi i d'interpretació, etc. Suposa el 25 % de la nota final].
- *Entrega de resums i participació a classe*. La data d'entrega dels resums de lectures és el mateix dia que té lloc el debat corresponent a cada lectura (improrrogable) [Es valorarà la presència, l'actitud i la participació a classe; els comentaris i les aportacions a classe i en els fòrums de debat; l'entrega de resums i pràctiques. Suposa el 25 % de la nota final].

Per poder ser avaluat/da cal haver entregat-presentat totes les parts avaluables, haver assistit a un mínim del 75 % de les sessions de classe i haver participat activament en les sessions de fòrum-debat. L'avaluació final de l'assignatura es farà únicament en la convocatòria de febrer de 2014. NO hi ha segona convocatòria el juny de 2014. NO hi ha reavaluació.

Els criteris d'avaluació definitius i efectivament vàlids es donaran a conèixer durant la primera sessió de classe del curs.

9- Bibliografia i enllaços web

Algunes pistes bibliogràfiques generals:

- AMENDOLA, Giandomenico (1997). *La città postmoderna. Magie e paure della metropoli contemporanea*. Roma: Gius. Laterza [trad. cast.: *La ciudad postmoderna*. Madrid: Celeste, 2000].
- BELIL, Mireia; BORJA, Jordi; CORTI, Marcelo (eds.) (2012). *Ciudades, una ecuación imposible*. Barcelona: Icaria.
- BOHIGAS, Oriol (2004). *Contra la incontinencia urbana. Reconsideración moral de la arquitectura y la ciudad*. Barcelona: Electa.
- BORJA, Jordi (2003). *La ciudad conquistada*. Madrid: Alianza.
- BORJA, Jordi (2010). *Llums i ombres de l'urbanisme de Barcelona*. Barcelona: Empúries.
- BRANDÃO, Pedro (2011). *La imagen de la ciudad. Estrategias de identidad y comunicación*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- BYRNE, David (2001). *Understanding the Urban*. Basingstoke: Palgrave.
- CAZ, Rosario del; GIGOSOS, Pablo; SARAVIA, Manuel (2002). *La ciudad y los derechos humanos. Una modesta proposición sobre derechos humanos y práctica urbanística*. Madrid: Talasa.
- COTTINO, Paolo (2003). *La città imprevista. Il dissenso nell'uso dello spazio urbano*. Milà: Elèuthera Editrice [trad. cast.: *La ciudad imprevista. El disenso en el uso del espacio urbano*. Barcelona: Bellaterra, 2005].
- CUCÓ, Josepa (2004). *Antropología urbana*. Barcelona: Ariel.
- CUCÓ, Josepa (ed.) (2013). *Metamorfosis urbanas. Ciudades españolas en la dinámica global*. Barcelona: Icaria.
- DEAR, Michael J. (2000). *The postmodern urban condition*. Oxford: Blackwell.
- EVANS, Graeme (2001). *Cultural Planning. An Urban Renaissance?* Londres: Routledge.
- FELICE, Massimo di (2012). *Paisajes posurbanos. El fin de la experiencia urbana y las formas comunicativas del habitar*. Córdoba (Arg.): Ediciones del Copista/Universidad Nacional de Córdoba.
- FERNÁNDEZ DURÁN, RAMÓN (s.d.). *Un planeta de metrópolis (en crisis). Explosión urbana y del transporte motorizado, gracias al petróleo*. Màlaga: Zambra.
- FERRELL, Jeff (2001). *Tearing down the streets. Adventures in urban anarchy*. Nova York: Palgrave.
- GARCÍA VÁZQUEZ, Carlos (2004). *Ciudad hojaldre. Visiones urbanas del siglo XXI*. Barcelona: Gustavo Gili.
- GIGOSOS, Pablo & SARAVIA, Manuel (2010). *Urbanismo para náufragos. Recomendaciones sobre planeamiento y diseño urbano*. Tahíche: Fundación César Manrique.
- GONZÁLEZ, María José (2000). *Políticas y estrategias urbanas. La distribución del espacio privado y público en la ciudad*. Madrid: Fundamentos.
- GONZÁLEZ, María José (et alii) (1998). *El malestar urbano en la gran ciudad*. Madrid: Talasa / Fundación Cultural COAM.
- HARVEY, David (2012). *Rebel Cities*. Londres: Verso [trad. cast.: *Ciudades rebeldes. Del derecho de la ciudad a la revolución urbana*. Madrid: Akal, 2013].
- HERCE, Manuel (2013). *El negocio del territorio. Evolución y perspectivas de la ciudad moderna*. Madrid: Alianza Editorial.
- HUBBARD, Phil (2006). *City*. Londres: Routledge.

- JACOBS, Jane (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Nova York: Random House. [trad.cast.: *Muerte y vida de las grandes ciudades*. Madrid: Capitán Swing, 2011].
- LÓPEZ DE LUCIO, Ramón (1993). *Ciudad y urbanismo a finales de siglo XX*. València: Universitat de València.
- MASSEY, Doreen; ALLEN, John; PILE, Steve (eds.) (1999). *City worlds*. Londres: Routledge.
- MERRIFIELD, Andy (2002). *Metromarxism. A Marxist tale of the city*. Nova York: Routledge.
- MONGIN, Olivier (2005). *La condition urbaine*. Paris: Éditions du Seuil. [trad.cast.: *La condición urbana: la ciudad a la hora de la mundialización*. Buenos Aires: Paidós, 2006].
- Observatorio Metropolitano (2007). *Madrid ¿la suma de todos? Globalización, territorio, desigualdad*. Madrid: Traficantes de Sueños.
- PARKER, Simon (2004). *Urban theory and the urban experience. Encountering the city*. Londres: Routledge
- RAMONET, Ignacio (coord.) (2005). *La ciudad inquieta. El urbanismo contemporáneo entre la realidad y el deseo*. Madrid: Fundación Santander Central Hispano.
- REMY, Jean; VOYÉ, Liliane (1992). *La ville: vers une nouvelle définition?* Paris: L'Harmattan. [trad.cast.: *La ciudad ¿hacia una nueva definición?* Gasteiz: Bassarai, 2006]
- RODWIN, L.; HOLLISTER, R.M. (eds.) (1984). *Cities of the mind. Images and themes of the city in the social sciences*. Nova York: Plenum Press.
- RUGGIERO, Vincenzo (2001). *Movements in the City. Conflict in the European Metropolis*. Harlow: Prentice Hall.
- SEABROOK, Jeremy (2007). *Cities*. Londres: Pluto Press [trad. cat.: *Ciutats*. Barcelona: Intermón Oxfam; 2008]
- SMITH, Michael Peter (2001). *Transnational Urbanism. Locating Globalization*. Oxford: Blackwell.
- SMITH, Neil (1996). *The new urban frontier. Gentrification and the revanchist city*. Londres: Routledge [trad.cast.: *La nueva frontera urbana. Ciudad revanchista y gentrificación*. Madrid: Traficantes de sueños, 2012].
- SOJA, Edward (2000). *Postmetropolis. Critical studies of cities and regions*. Oxford: Blackwell [trad.cast.: *Postmetrópolis. Estudios críticos sobre las ciudades y las regiones*. Madrid: Traficantes de Sueños; 2008].
- SOJA, Edward (2010). *Seeking Spatial Justice*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- SORKIN, Michael (ed.) (1992). *Variations on a theme park*. Nova York: Farrar, Straus and Giroux. [trad. cast.: *Variaciones sobre un parque temático. La nueva ciudad americana y el fin del espacio público*. Barcelona: Gustavo Gili, 2004]
- SORRIBES, Josep (dir.) (2012). *La ciudad. Economía, espacio, sociedad y medio ambiente*. València: Tirant Humanidades.
- TONKIS, Fran (2005). *Space, the City and Social Theory. Social Relations and Urban Forms*. Cambridge: Polity Press.
- TORRES, Marco (1996). *Geografie della città*. Venècia: Cafoscarina.
- TORRES, Marco (1999). *Luoghi magnetici. Spazi pubblici nella città moderna e contemporanea*. Milà: FrancoAngeli.
- ZIBECHI, Raúl (2011). *Territorios en resistencia. Cartografía política de las periferias urbanas latinoamericanas*. Málaga: Zambra.
- ZIMMERMANN, Clemens (1996). *La época de las metrópolis. Urbanismo y desarrollo en la gran ciudad*. Madrid: Siglo XXI, 2012.
- ZUKIN, Sharon (1991). *Landscapes of power. From Detroit to Disney World*. Berkeley: University of California Press.
- CALVINO, Italo (1972). *Le città invisibili*. Torí: Einaudi [trad. cat.: *Les ciutats invisibles*. Barcelona: Empúries, 1985].

Per a cada tema del programa el professor facilitarà una bibliografia específica.